

Rácz András

Az Orosz Föderáció új katonai doktrínája

Dmitrij Medvegyev elnök 2010. február 5-én hagyta jóvá az Orosz Föderáció új katonai doktrínáját. Ez a dokumentum számos pontos különbözik az előző, még 2000-ben elfogadott, akkor hangsúlyozottan átmenetinek szánt doktrínától. Az alábbiakban a főbb tartalmi elemek rövid áttekintésére teszünk kísérletet, míg az Orosz Föderáció változóban lévő biztonság- és védelempolitikájának nagyobb lélegzetű ismertetésére valamelyik következő számunkban kerül majd sor.

A doktrína első része mintegy bevezető jelleggel meghatározza a későbbiekben használt fogalmak – a katonai biztonság, katonai veszély, katonai fenyegetés, helyi háború értelmezése stb. – pontos tartalmát. Figyelemre méltó a katonai veszély és a katonai fenyegetés közötti fogalmi különbség, melyet a doktrína élesen elkülönít: veszélyt (*opasznoszty*) olyan „potenciálok” jelentenek, amelyek bizonyos körülmények között közvetlen katonai fenyegetéssé (*ugroza*) válhatnak.

Az ilyen jellegű fogalom meghatározás a korábbi doktrínákra nem volt jellemző, viszont a 2009-ben elfogadott új nemzeti biztonsági stratégiával összhangban van. Emögött érzékelhetően a korábban meglehetősen széttagolt, eltérő fogalmakészlettel operáló kül-, biztonság- és védelempolitikai dokumentumok összehangolásának szándéka húzódik meg. Ugyanez a szándék figyelhető meg a fegyveres erők bevetésének szabályait illetően, ebben a vonatkozásban a doktrína ugyanis lényegében a korábban módosított szövetségi törvény rendelkezéseit sorolja fel vagy utal rájuk.

Az új doktrína megjelentését követően az első nemzetközi reakciókban a dokumentum két része váltott ki különös figyelmet. Az egyik a NATO első helyen való említése volt az Oroszországot érintő katonai veszélyek között, a másik pedig a nukleáris fegyverek esetleges bevetésére vonatkozó elvek, így a alábbiakban ezt a két kérdést tekintjük át részletesebben.

A dokumentumnak a külső katonai veszélyekkel foglalkozó része tizenegy veszélyforrást sorol fel. A globális szerepre törekvő NATO a doktrína megfogalmazása szerint „*katonai infrastruktúráját közelíti az Orosz Föderáció határához, többek között a szövetség bővítése útján*”. Itt azonban érdemes felidézni az előzőekben említett fogalom meghatározásokat: a NATO nem *fenyegetésként*, csak *potenciális veszélyként* szerepel a doktrínában. Nem arról van szó tehát, hogy Moszkva a hidegháborús szemléletet újjáélesztve konkrétan elenséget látna a NATO-ban, amely folyamatosan, közvetlenül fenyegetné Oroszország biztonságát – a NATO erre való képességét viszont elismeri. Az észak-atlanti szövetséggel kapcsolatos orosz percepció állandó eleme, a bővítésellenesség továbbra is megjelenik a doktrínában. A fel fogás differenciálására utal viszont, hogy egy későbbi fejezetben az Orosz Föderáció fegyveres erőinek lehetséges együttműködési partnerei között a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezete, a FÁK és az EBESZ mellett az EU és a NATO is szerepel.

További sajátossága ennek a résznek, hogy az Egyesült Államokat konkrétan

nem említi, annak ellenére sem, hogy a NATO-n belüli meghatározó pozíciója éppúgy nyilvánvaló, mint az említett „katonai infrastruktúra” – nyilvánvalóan elsősorban a rakétavédelmi rendszer – kiépítésében játszott elsődleges szerepe. Az USA ilyen módon történt kihagyása, illetve csak közvetett módon történő említése az Obama-adminisztráció felé tett gesztusként értékelhető.

A NATO kiemelt szerepével összevetve feltűnő, hogy teljes mértékben hiányzik Kína, illetve a kelet-ázsiai térség bármilyen vonatkozásban való említése. A doktrína szövege alapján úgy tűnik, továbbra is érvényben van az a hallgatólagos orosz megfontolás, hogy semmilyen formában nem utalnak írásban a keleti szomszéd gazdasági és katonai erősödése jelentette esetleges biztonságpolitikai kockázatokra.

A további külső katonai veszélyek felsorolásában második helyen az „egyes államok és térségek destabilizációjára” és a stratégiai stabilitás megingatására tett erőfeszítések szerepelnek, az esetleges aktor(ok) megnevezése nélkül. Harmadiként a doktrína az Orosz Föderáció és szövetségesei szomszédságában telepített idegen fegyveres erők által jelentett veszélyeket nevezi meg, külön is említve, hogy ez nemcsak a szárazföldre, hanem a tengerekre is vonatkozik. Negyedik helyen egyrészt a hadászati rakétavédelmi rendszer szerepel, amely „aláássa a globális stabilitást”, emellett a doktrína megemlíti a világűr katonai célokra való használatát és a hagyományos (nem nukleáris) stratégiai precíziós fegyverrendszerek telepítését is. Ez utóbbi kitételek érzékelhetően szintén alapvetően az amerikai rakétavédelmi rendszer ellen szólnak.

A doktrína másik, nagy visszhangot kiváltó eleme a nukleáris fegyverek bevetésének szabályaira vonatkozó rész. Ha

a korábbi, 2000-es doktrínával vetjük össze a szöveget, több fontos különbség is tetten érhető. Az atomfegyver alkalmazásával kapcsolatban a mostani szöveg két fő lehetőséget különít el. Az egyik lehetséges eset az, ha Oroszország vagy szövetségesei ellen nukleáris vagy más tömegpusztító fegyverrel intéznek támadást. Emellett akkor is sor kerülhet atomfegyver bevetésére, ha az Oroszország elleni támadást hagyományos fegyverekkel hajtják ugyan végre, ám ez „az államot létében fenyegeti”. Ez a megfogalmazás lényegesen precízebb, mint a 2000-es doktrína által használt „a nemzetbiztonság szempontjából kritikus helyzetekben” kitétel. Feltűnő ugyanakkor, hogy a hagyományos fegyverekkel végrehajtott támadásra adandó esetleges nukleáris válasz kapcsán a szöveg nem említi, hogy ez kiterjed-e Oroszország szövetségeseire is.

További különbség a korábbi dokumentumhoz képest, hogy a most elfogadott szövegből kimaradt a preventív nukleáris csapás lehetősége. Ez a 2000-es doktrínában még benne volt, és tavaly Nyikolaj Patrussev, az orosz Nemzetbiztonsági Tanács vezetője is említette az új doktrína lehetséges elemeként. A preventív csapás kimaradása a folyamatban lévő START-tárgyalások kapcsán tett pozitív gesztusként is felfogható. Hozzá kell tenni azonban, hogy a doktrína szövegének nyilvánosságra hozása után szinte azonnal elhangzottak utalások arra, hogy a szövegnek létezik egy titkos záradéka is. Többek között ez valószínűleg a nukleáris fegyverek bevetésének részletes szabályozását tartalmazza.

Ami a regionális biztonságot illeti, a doktrína hangsúlyozza a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének szerepét, kiemelve, hogy a KBSZSZ alapvető szerepet játszik a fegyveres konfliktusok meg-

előzésében és az elrettentésben. Emellett leszögezi, hogy Oroszország csapatokkal járul hozzá a szervezet gyors reagálású erőihez és békefenntartó műveleteihez. A szöveg pontosan meghatározza a szervezet által biztosított kollektív védelmi garancia orosz értelmezését is: Moszkva a KBSZSZ bármely tagja elleni „fegyveres támadást” (*vooruzsonnoje napagyenyije*) a szervezet összes tagja elleni agresszióknak tekint, és a szerződésnek megfelelő módon reagál rá. Elsősorban politikai szempontból van jelentősége, hogy az eddig csak a Kollektív Biztonsági Szerződésben szereplő kollektív védelmi garancia immár az orosz katonai doktrínának is szerves része. Figyelemre méltó egyébként, hogy a doktrína bevezető részében szereplő fogalom meghatározás logikáját követve a kollektív védelem nemcsak katonai (*vojennoje*) támadás esetére érvényes, hanem az ennél lényegesebb szélesebb kört jelentő fegyveres (*vooruzsonnoje*) támadásokra is, azaz terrorcselekményekre, irreguláris alakulatok akcióira stb.

Sajátos, hogy a dokumentum egyetlen szót sem ejt az orosz fegyveres erőkhöz jelenleg is zajló, a szovjet időszak vége óta példátlan mértékű átalakítással járó reformokról, melyek elsősorban Anatólij

Szergjukov miniszter nevéhez fűződnek. Egyes szakértők szerint a doktrína így egyfajta *status quo ante* benyomást kelt, azaz mintha a szergjukovi reformok kezdete előtt keletkezett volna. Legfeljebb indirekt utalást jelent a folyamatban lévő reformokra, hogy míg a 2000-es szöveg hangsúlyozta a vezérkar vezető szerepét, addig a mostani doktrínából ez a tétel kimaradt.

Összegzésképpen elmondható, hogy az új katonai doktrína összhangban van az elmúlt években elfogadott orosz kül- és biztonságpolitikai dokumentumokkal, s nemcsak a használt fogalmak tekintetében, hanem abban is, hogy már nem az átmenetiséget hangsúlyozza: egy önmagát a nemzetközi kül-, biztonság-, és védelempolitikai folyamatok teljes jogú résztvevőjének tekintő, erős, szilárd benyomást keltő állam céljait fogalmazza meg.

A doktrína eredeti szövege elérhető az Orosz Föderáció Biztonsági Tanácsának honlapján. A dokumentum megjelenése után öt nappal, 2010. február 10-én a *BBC Monitoring* megjelentette a nem hivatalos angol nyelvű fordítást is. Noha ez a szolgáltatás regisztrációhoz kötött, több weboldal is átvette a szöveget, így az egyszerű internetes keresés útján megtalálható. ■

Források

Vojennaja doktrina Rosszjiszkoj Federacii. <http://www.scrf.gov.ru/documents/33.html>
 Keir Giles: *The Military Doctrine of the Russian Federation*. NATO Defense College Research Review – February 2010.